

Kosta Goranović,

Duško Bjelica

Fakultet za sport i fizičko vaspitanje, Nikšić

ANTIČKE OLIMPIJSKE IGRE I MODERNI OLIMPIZAM

1. UVOD

Primarni pisani izvori, tj. originalni izvori o nastanku antičkih olimpijskih igara kao pretiječe današnjeg olimpizma, iz opravdanih razloga nijesu u cjelosti sačuvani, ali ipak postoje mnoge legende, i predanja o njihovom nastanku, i razvoju tokom dugog istorijskog perioda. Spomenici materijalne kulture, su od velikog značaja, prije svega zbog preciznog utvrđivanja vremenske distance istorijskog sportskog događaja, a zatim i zbog kvalitativne analize sadržaja koji se proučava (Perić, 2000). Skulptura Mironov Bacač Diska - Diskobolos, prikaz trčanja na Grčkoj vazi, ostaci Palestre u drevnoj Olimpiji i sl., ukazuju na genezu razvoja olimpijskih igara u antičkoj Grčkoj. Tumačenje simbola upisanih ili odslikanih na njima, zahtijeva ekspertno znanje, kao i potrebu daljeg istraživanja u cilju naučnog otkrića. Olimpijske igre (engl. Olympic Games), predstavljaju skup međunarodnih sportskih takmičenja u različitim disciplinama koje su danas podijeljene na ljetnje, zimske i paraolimpijske igre. Doprinos antičkih olimpijskih igara, i modernog olimpizma, statusu olimpijskog pokreta danas je ogroman. Niz parazitarnih faktora koje su činili sukobi i ratovi među narodima, rasna diskriminacija, političke konfrontacije, postupci totalitarnih režima, odnos amaterizma i profesionalizma, upotreba stimulativnih sredstava i doping afere, komercijalizacija i dr., značajno su uticali na transformaciju olimpijskih igara u sekundarnom smislu, ali se fundament antičkih olimpijskih igara, kao i olimpijskih igara modernog doba ipak zadržao i danas.

2. OSNOVNE KARAKTERISTIKE RAZVOJA ANTIČKIH OLIMPIJSKIH IGARA

Prvi vjerodostojan zapis o održavanju igara u Olimpiji, datira iz 776. p.n.e., iako se sa sigurnošću ne može reći da li su to bile upravo prve igre u antičkoj Grčkoj. Jedna legenda ukazuje na to da je igre ustanovio Zevs, kao vrhovni bog među dvanaest bogova sa Olimpa, najviše grčke planine! (Malešević, 2008). U cilju udovoljavanja bogovima u staroj Grčkoj priređivane su različite forme igara: Pitijske, Istmijske u čast boga Posejdona, Panateneje u čast boginje Atine, Nemejske u čast boga Zevs, kao i najstarije, najveće i najpoznatije, Olimpijske igre koje su spletom prije svega političkih okolnosti nadvladale, opstale i do danas. Ruski publicista Štajnbah (1978), piše o nespornim tragovima igara još u IX vijeku p.n.e., i dalje navodi da je Ifit osnovao atletske igre, koje će se održavati svake četvrte godine u Olimpiji. Od tada datira njihov naziv olimpijske igre. To je period 884. godine p.n.e. Ima i pretpostavki da igre datiraju još od 1500. godine p.n.e. (Jovanović, 1996). Između ostalog, priče o antičkim olimpijskim igrama vezuju se i sa starogrčkim pojmom olimpijskog primirja (ekeheriju), kada su starogrčke države prekidale neprijateljstva za vrijeme trajanja igara. Olimpijski praznik, koji se odvijao u godišnje doba između žetve i berbe vinograda, na samom počet-

ku imao je dominantnu religioznu dimenziju, i trajao je samo jedan dan. Kasnije praznik traje pet dana, nakon toga i cijeli mjesec dana. Antičke olimpijske igre, pored primarne religiozne dimenzije, poprimile su i neku novu dimenziju, a koja se odnosila na razvoj svijesti o veličanju fizičke i duhovne ljepote atleta, takmičara i sportista. Tu novu dimenziju igara, jasno odslikavaju brojni spomenici materijalne kulture iz tog vremena, a koji kao istorijski izvori ukazuju i na refleksije ili uticaj igara na druge oblasti društva, prije svega na kulturu i umjetnost.

Antičke olimpijske igre u samom zabilježenom početku života, imale su takođe i svoju sadržajnu strukturu, jedna disciplina – trčanje na jedan stadij (192.27 m – dužina kruga oko elipsastog borilišta – otuda riječ stadion). U VIII vijeku p.n.e., dolazi do daljeg proširenja sadržaja: disciplina dijal (dvostruko duža trka); dolihodrom (trčanje na 24 stadija); petoboj (trčanje, dalj, disk, koplje, i rvanje); rvanje; borbe pesnicama; trke konjskih zaprega; pankration (kombinacija borbe pesnicama i rvanja). Dalja obilježja antičkih olimpijskih igara je isključivo pravo učešća muškarcima, slobodnim građanima Grčke, sa jasnom barijerom prema strancima. Žene su takođe bile lišene mogućnosti ne samo nadmetanja već i praćenja takmičenja. U antičko vrijeme, pobjednici na olimpijskim igrama nagrađivani su vijencem od maslinovih grančica, a imena su im urezivana na mermernu ploče, postavljene u Olimpiji. Danas, za sve sportske discipline, pobjednicima u pojedinačnoj i ekipnoj konkurenciji dodjeljuju se medalje (zlatna, srebrna, i bronzana). Takav, novi način vrednovanja takmičarske efikasnosti uveden je na ljetnim olimpijskim igrama 1908. godine. Na prvim olimpijskim igrama modernog doba, 1896. godine u Atini, medalje je primilo samo dvoje prvoplasiranih, a na igrama 1900. i 1904. godine najuspješnijim takmičarima su dodijeljivane raznovrsne nagrade i pehari. Vremenski period od četiri godine koje je određeno kao period između dvije olimpijade takođe predstavlja obilježje sa jasnim porijeklom, obilježje koje je zadržano i danas, a koje je služilo tadašnjim Grcima između ostalog kao i model za računanje vremena.

Dalji razvoj antičkih olimpijskih igara narušili su Rimljani, koji 146. godine p.n.e., osvojivši Grčku, i uprkos dotadašnjoj tradiciji primoravajući Grke da i njihovi predstavnici uzmu aktivno učešće u igrama. Takav ambijent doveo je do narušavanja dotadašnje jednonacionalne strukture učesnika. Nasuprot Grka, Rimljani, su narušili izvorne principe antičkih olimpijskih igara, kroz uvođenje u program niza sadržaja u vidu cirkusnih tačaka, gladijatorskih borbi koji nijesu imali humanu osnovu. Takav pristup, doveo je do skoro potpune destrukcije igara i narušavanja izvornih antičkih principa. Smrtni udarac antičkim olimpijskim igrama zadao je Teodosije I, imperator Istoka i Zapada, koji je 394. godine proglasio hrišćanstvo zvaničnom religijom svog carstva, a zatim po zahtjevu milanskog biskupa Ambrozija ukinuo antičke olimpijske igre, sa osnovnim razlogom da su igre „glavni izvor jeresi“ (Jovanović, 1996). Potpuno urušavanje antičkih olimpijskih igara odvijalo se već 395. godine prilikom prodiranja Gota na Peloponez, koji su pljačkali i rušili drevnu Olimpiju. Stvaranju ambijenta gašenja antičkih olimpijskih igara, doprinio je Teodosije II, koji je 426. godine naredio spaljivanje jeretičkih hramova, u cilju i u ime hrišćanstva. Završni udarac antičkim olimpijskim igrama zadala su dva razorna zemljotresa, izlivanje rijeke i druge elementarne nepogode, koje su dovele do nestanka drevne Olimpije.

3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE NASTANKA MODERNOG OLIMPIZMA

Olimpijski duh, i uzvišena olimpijska ideja, nijesu umrli 393. godine. I nakon milenijuma, 1707. godine u svom djelu „Peleografija Grčke“, benediktanski monah, Francuz Don Bernar de Monfokon, založio se za iskopavanje olimpijskog grada. Nakon toga Guts - Muts, jedan od utemeljivača njemačke gimnastičke škole, 1793. godine predložio je obnovu olimpizma, ali bez uspjeha. Ideju je dalje propagirao 1852. godine, kroz formu javnog predavanja pod nazivom „Olimpija“ Ernst Kurcijus, njemački gimnastičar. Osim sportista, arheolog Englez Ričard Čendler, 1766. godine locirao je mjesto gdje se nalazila Olimpija. Takođe, arheološka istraživanja Čendlerovog zemljaka, lorda Stanhofa koji je pristupio prvim arheološkim iskopavanjima na obalama Alfeja 1824. godine, i crtao plan drevne Olimpije. Progresija borbe, za obnavljanje olimpijskih igara odvijala se osim na sportskom, polju arheologije, i u drugim oblastima društva. Ponuda rumunskog bogataša grčkog porijekla Evangeliosa Zapasa, u smislu sponzorstva za organizovanje olimpijskih igara posvećenih antičkim olimpijskim igrama, predstavljala je značajan impuls obnavljanju olimpijskih igara. Igre su ipak organizovane 1859. godine, na gradskom trgu u Atini, ali samo u disciplinama bacanje koplja i diska, dok su ostale discipline bile u sferi zabave. Zapas je platio obnovu antičkog stadiona Panatinaiko, koji je prvi put korišćen za igre 1870. Nešto bolju uspješnost igre su imale 1870, 1875. i 1879. godine.

Najznačajniji, i odlučujući impuls obnovi olimpijskih igara modernog doba dao je francuski baron Pjer de Kuberten (1863-1937). Oblast interesovanja francuskog barona, osim izučavanja olimpijskog pokreta, bila je i izučavanje razloga poraza francuskih vojnika u francusko - pruskom ratu (1870-1871). On je tada izdvojio nedovoljnu fizičku pripremljenost kao faktor neuspjeha francuskih vojnika, i u skladu sa svojim shvatanjima ukazivao na važnost ovog segmenta u vojničkoj efikasnosti. To je ipak bio samo jedan od indikatora razmišljanja, interesovanja, i na kraju njegove posvećenosti oblasti fizičkog vježbanja, sportskog nadmetanja, koje su se nalazile u osnovi antičkih olimpijskih igara. Intenzivna aktivnost jedne od najznačajnijih ličnosti u istoriji modernog olimpizma, započeta je još od 1883. godine, na putovanju po Engleskoj. Upoznavanjem sportskog života učenika i studenata, francuski baron je bio oduševljen pedagoškim radom na planu fizičke kulture, Tomasa Arnolda (1795-1842), svojevrmeno direktora škole u Ragbiju. Intenzivna prije svega istraživačka djelatnost, već 1889. godine, rezultirala je razrađivanjem osnovnih načela fizičkog vaspitanja i sporta u radu „Sportsko vaspitanje“. Posebna zasluga mu je pripala za poduhvat obnove Saveza francuskih atletskih sportskih društava. Proširujući svoja znanja, o sportskom životu i fizičkom vježbanju, tokom boravka u SAD 1893. godine, Kuberten je pripremio i organizovao 1894. godine, Međunarodni kongres za fizičku kulturu i sport u Parizu. Osnovni cilj kongresa je bio usvajanje načela amaterskog sporta. Kongres je bio održan u zgradi nove Sorbone, u vremenu 16.6.-24.6.1894. godine, sa dnevnim redom podijeljenim u dva dijela. Prvi dio se tematski bavio fenomenima amaterizma i profesionalizma u sedam tačaka, a drugi pod nazivom olimpijske igre, kao osmom tačkom sa tri pod tačke u razradi: Mogućnosti obnavljanja olimpijskih igara; Uslovi propisani za takmičare

(Sportovi koji trebaju biti zastupljeni, Materijalna pitanja organizacije, periodizacija igara i sl.); Formiranje jednog međunarodnog komiteta kome bi se povjerila priprema obnavljanja igara. Osmog dana Kongresa, 23.6.1894. godine, jednoglasno se usvojio prijedlog o obnovi olimpijskih igara, i prihvaćeni su prijedlozi na kojima je izrađen Statut Međunarodnog olimpijskog komiteta (MOK). Prvi osnovni zaključak MOK-a, glasio je: „Za međunarodno zajedništvo, kao i za pojedine države od najvećeg je moralnog interesa da se olimpijske igre u modernizovanoj formi obnove“. Princip amaterizma je bio dominantan na samom početku, a jedini ustupak je učinjen kod discipline mačevanje, gdje je bio dopušten nastup profesionalcima. Preplitanje fenomena amaterizma, i kasnijeg narastajućeg profesionalizma, je od tog istorijskog momenta postao jedan od ograničavajućih i nedefinisanih normi samog pristupa olimpijskim nadmetanjima. Navedeni Kongres prerastao je u osnivački kongres MOK-a. Na prijedlog Pjer de Kubertena, izabrani su prvi članovi, njih 14, koji su se 24.6.1894. godine, sastali na prvoj konstitutivnoj sjednici. Za predsjednika je izabran Demetrius Vikelas (Grčka), generalni sekretar Pjer de Kuberten, a blagajnik francuz Ernest Kajo. U odnosu na odredbe tadašnjeg Statuta MOK-a, predsjednik se bira svake četvrte godine, iz zemlje koja organizuje igre. Takođe važna odluka odnosila se na počast da I olimpijske igre modernog doba, organizuje Atina 1896. godine.

4. ZAKLJUČAK

Bez obzira što se olimpijske igre održavaju svake četvrte godine (olimpijski ciklus), cjelokupna javnost, a posebno armija sportista i sportskih radnika, priželjkuju ih mnogo više nego svjetska, evropska prvenstva ili razne turnire, koji se svake godine održavaju u velikom broju i sa stalnom progresijom. Veliki broj vrhunskih sportista upravljaju sportskom pripremom, tj. tempiraju svoju sportsku formu upravo za olimpijske igre. Taj indikator ima jasne implikacije i u istorijskoj dimenziji prije svega antičkih olimpijskih igara, kao i modernog olimpizma. Počasti, koje su imali olimpijski pobjednici u antičkoj Grčkoj, kao i veliki broj benefita koje imaju olimpijski pobjednici modernog olimpijskog doba, značajno pružaju objašnjenje, zašto traje velika trka sportskog svijeta, nauke, političkih ideologija i na kraju velikih kompanija za olimpijskim medaljama. Vrhunski sportisti su ipak osnovni subjekti sporta kao društvenog fenomena, tj. instrumenti sportske predstave na najvećoj pozornici. Fenomen olimpijskog pokreta, koji je autor pokušao skromno elaborirati kroz vremenski okvir antičkih olimpijskih igara, i modernog olimpizma, donekle nudi objašnjenje zašto se veliki broj vrhunskih sportista nastoji pošto - poto dokopati olimpijske medalje, svjesno rizikujući upotrebom stimulativnih i farmakoloških sredstava svoje zdravlje ne rijetko i život.

Literatura

1. Ilić, S. (1987). *Istorija fizičke kulture*. Beograd: NIP Partizan.
2. Jovanović, M. (1996). *Prvih stotinu godina*. Beograd: Samostalno autorsko izdanje.
3. Malešević, D. (2008). *Olimpijske igre*. Beograd. IP JRJ.

4. Perić, D. (2000). *Projektovanje i elaboriranje istraživanja u fizičkoj kulturi*. Beograd: Samostalno autorsko izdanje.
5. Štajnbah, V. (1978). *Od Olimpije do Moskve*. Moskva: Dečija literatura.
6. Vizuelna enciklopedija. Beograd: Postavljeno 12.11.2009 sa Web sajta: <http://www.sr.wikipedia.org/sr-el/>.

SUMMARY

The Olympic Games represent one of the most important phenomena, not only in the field of sports, but in almost all spheres of human activity for a long time. The aim of work was indicating to basic phenomena of Antique Olympic Games and Modern Optimism through historical model implementation as special research method, in sense of further scientific explanation of Olympic Movement from genetic point of view. Contribution of the Antique Olympic Games and Modern Optimism is huge today. Honours, had by Olympic winners in Antique Greece, as well as great number of benefits that winners of modern Olympic Times have, give a significant explanation for still big race of the world of sports, science, political ideology and at the end big companies for Olympic medals.

Key words: *Antique Olympic Games, Modern Optimism, Olympic Movement*

„Dan“, 26. mart 2010.

У СУСПРЕТ НАУЧНИМ СКУПОВИМА ЦРНОГОРСКЕ СПОРТСКЕ АКАДЕМИЈЕ

Презентација преко 150 радова

На Конгресу Црногорске спортске академије, који ће се од 1. до 4. априла одржати у Херцег Новом биће представљено преко 150 стручних и научних радова. До сада смо објавили наслове 101. рада, а у данашњем објављујемо још осам: 102. Маја Пори, Борис Сила (Факултет спорта, Љубљана): „Фреквентност учешћа у спортским активностима код Словенаца“; 103. Маја Пори, Примож Пори, Матеј Тушак (Факултет спорта, Љубљана): „Које моторичке способности имају највише утицаја на радиу перформансу словенских војника?“; 104. Примож Пори, Урош Мохорич (Рукометни тим Словеније), Марко Шибил (Факултет спорта, Љубљана): „Анализа неких физиолошких и варијабли оптерећења код интервала различитог интензитета у тимској вјежби „брзи напад и брзо повлачење“ у рукомету“; 105. др Милка Ђукић, др Ранко Маријановић, Славица Савић (Факултет техничких наука, Универзитет у

Приштини): „Стратегија развоја спортског центра и улога лидера у управљању промјенама“; 106. др Милица Радовић (Факултет за правне и пословне студије Нови Сад), мр Љиљана Фијат: „Тржишна привреда као предуслов промјене власничке структуре у спортским организацијама“; 107. Бранимир Микић (Факултет тјелесног одгоја и спорта, Тузла), Биљана Микић (Установа за предшколски одгој, Брчко), Мија Халилагић (Установа за предшколски одгој, Нови Травник): „Трансформације моторичких способности дјце узраста од 10 до 12 година“; 108. др Горан Шекељић, др Милован Стаматовић (Учитељски факултет у Ужицу): „Утицај различитих наставних технологија на моторички простор ученица четвртог разреда основне школе“; 109. др Горан Шекељић, др Милован Стаматовић: „Родни аспекти наставе физичког васпитања код дјце четвртог разреда основне школе“...